

ficultat d'un atac, en part ja per evitació higiènica d'aiguamoll etc., en part fins i tot per a ornament i pesca) Turmeda (*Div. Mall.*, NCl., 104); «Alcuns per terrats d'albercs contigües a la juheria, e altres per lo vall vell, trencades les rexes, entraren la dita juheria», carta de 1391 dels Jurats de Val. (Rubio Vela, *Epist. Med. Val.*, 272.47); «la fossa o vall danant la ciutat», JnEsteve (*LiEleg.*, a. 1472, i-5-d); «lançaven-los per lo mur en lo vall», StVicentF (*Serm.* III, 36.19); i veg. encara cita de *Serm.* I, 247.31, a FONDO.

En fi, altres cops, des de finals de l'Edat Mitjana, és ja simplement un sot indeterminat: «Lur vana via / no-s pot trobar; / ans; en la mar, / hon és passada / nau, aviada, / se trobaria / --- / entreguart, scayre, / nivell, compàs, / lur fons ni pas, / barrancs ni valls, / deu escandalls / no hi plegarien / ---», JRoig (*Spill*, 7021).

En ll. VALLUM no designava cap fossa ni tallat, longitudinal o no, sinó una estacada o lliça o mur, encaminats, generalment, a fer obra de defensa; sentit que s'ha mantingut únic o predominant, en altres llengües germanes: els cast. *valla* i *vallado*, p. ex., designen només una mena d'estacada o tanca en relleu i no pas en fondària. Però en les fortificacions, l'estacada o muralla va acompanyada generalment d'un vall o fossat (com subratlla, p. ex., el citat passatge de Desclot).

D'ací el canvi semàntic, consumat en cat.; i oc. ant. *val*, i no estrany als parlars antics o moderns d'Itàlia, França i Portugal, si bé en les altres llengües aviat quedà restringit a usos especials i sobretot el derivat oc. *valat*, it. *vallato*, port. i cast. *va(l)lado*. En l'antiga llengua d'oc degué viure més o menys com en català, i el trobem en textos poètics i prosaics des de princ. S. XIII, en particular parlant del setge de Tolosa per les hosts franceses dels pseudo-croats de Simon de Montfort: «li francés --- an voutas las regnas, cada us, al caval: / entre ·l mur e las tendas, per la riba del val, / tuit essems esperonan, dreit al autre portal / ---», *Crozada*, 4868 (més cites d'aquesta obra i altres, PSW VIII, 566b-567a).

Segueix viu fins avui, almenys en l'ús rural: «és el nom que en algunes comarques es dona a la rasa; en altres el vall és el sot (en terra de vinya, generalment d'uns quatre pams de fondària) que es fa entre tira i tira de ceps, o al peu d'un arbre, per estovar la terra i colgar-hi brosta; també de vegades s'anomena vall al mòt»; cf. «mòt s'anomena un vall fet expressament, almenys de 3 o 4 pams de fondària, i tan llarg com sigui necessari per a seguir --- termenal o un tros de terra que es vol lliurar de les arrels dels arbres o --- una utilitat determinada», *CostManc.* II, 110, §§ 446, 346).

En efecte es diu p. ex. «plantar una vinya a vall oberts» en el Vallès (*DAG.* s. v. *vinya*); «empeltar a peu de ruc o a vall uberts», *Aforismes rurals* de l'emp. Fages de Romà (1840), adaptació val.; però no es limita a aquests usos, car també anomenen un vall el tallat longitudinal que fan en el sòl els minadors del Priorat o del Maresme per cercar una vena d'aigua en llocs on es compta amb trobar-n'hi, o per conduir la

d'una naixor fins al rec o sèquia o bassa on es podrà usar (*un vál* Bellmunt Pr. i StPolM, crec a tots dos llocs, 1924) etc. A la zona hortícola del Prat de Llobregat, hi ha necessitat d'obrir a cada pas, valls més o menys fondos per a desaigüe de les correnties que s'hi formen: «—Com ho feu ---? —hi cavem un bál, —hi enfondim el bál» (1932, veg. també *DAG.*).

Reparem, doncs, que en aquest mot tenim la millor traducció catalana dels mots castellà *zanja*, fr. *fosse*, *tranchée*, angl. *ditch*, *trench*, it. *fossato*, al. (*abzugs-, strassen-, schanz-) graben*: inobjectable i insubstituïble en l'ús literari; i fins acceptat per tothom, almenys en les zones delà la mar i més enllà del Gaià, on la distinció *v/b* resta viva oralment.

També relatiu als setges de Bna. i les altres ciutats nostres, en les guerres de Defensa Nacional dels segles XVII-XVIII, p. ex.: «lo caval(l) restà dintre lo vall de la nostra Cavalleria», en la gran i victoriosa Batalla de Montjuïc, Barcelona, l'any 1641. O amb caràcter més literari: «Lo comte Galind --- / sa fembra coratjosa té al seu costat, / la que, sola ab les fembres, defendre sab / les torres de la vila, los murs y 'ls valls», MilàF (*Pros B.*, v. 181); «No estigues interessada / si em veus passar cap avall: / ca-teua, per mi, és vall, / enrevoltat de murada» mall. (Moll, *Amoroses*, 106). En particular és molt freqüent que resti avui com a nom, quasi NL, dels paratges de les poblacions on hi havia hagut o hi ha encara el vall de l'antiga fortificació, o on s'hi ha obert un vall d'aigües canalitzades. «Guart-se de habitació humida e *vallosa*, ço és de valls, abundantosa de males aygues», Cauliac (*Coll.* II, c. 4).

El *Carrer del Vall* és encara, a Rialb de Noguera (1959), el nom actual d'un dels carrers importants, paral·lel a on queden les restes de la muralla; i ja figura *lo vall* parlant de la rodalia d'aquest poble, al *Spill* de Castellbò (1512), 106v. De vegades es detalla més: tant a St. Llorenç de Morunys com a Solsona, hi ha dins la població b en el perímetre, *El Vall Fred* i *El Vall Calent* aplicats a dos trossos de carrer o de carretera, un dels quals dona a tramuntana (i, com a obac, és geliu) i l'altre dona a Migdia: a Solsona són prop del palau del Bisbe (al Sud de la ciutat), i a St. Llorenç hi ha encara més enllà, el *Vall de l'Estudiet* (1964); a Oliana distingeixen entre *lo Vall de Dalt* i *el de Baix*, zones vials dins la vila (1957); i anoto encara sengles *Carrer del bál* a Tuixén i a Bellestar de Segre (1964); *karé l vál* a Alcoi.

Com que hi ha gent que no treballa gaire en el camp, i que per tant no té d'aquest mot un coneixement gaire viu, en algun cas hi ha confusió de la inicial: *karé daz bál* a Vilafranca de Bonany (1964), per més que restin allí fonemàtiques la *v* i la *b* (qui sap si també hi ballaren, per allò de nomen-omen). Vénen encara de la mateixa circumstància topogràfica: *La Plaça del Vall* en el poble de Baixàs (1960); *lo Vall del Castell* a Todolella, al peu de l'antic castell d'aquest poble morellà (1961); a la Poble de Vallbona, prop del perímetre de la població, hi ha, en la direcció de les poblacions respectives: *el Vall de València* i *el Vall de Riba-roja* (1962).